

היום נלמד בעזרת ה':

סוכה דף ח

למדנו אתמול בשם רבי יוחנן שסוכה עגולה 'העשויה כבשן' - צריך שיהיה בהיקף העיגול שלה מקום ישיבה ל-24 בני אדם. הגמרא הקשתה על כך: שטח הסוכה הוא ד' על ד' אמות. ויש לנו כלל 'כל שיש בהיקפו שלושה טפחים - יש ברוחבו טפח'. ואם כן בשביל להקיף שטח של 4 אמות מספיק רק 12 אמות. ומכיון שאדם יושב בשטח של אמה אחת, נמצא שמספיק 12 בני אדם בלבד? הגמרא תירצה שכאן אנו צריכים להקיף בעיגול שטח מרובע (ד' על ד') שהוא גדול יותר.

הגמרא ממשיכה לחשב איך הגיע רבי יוחנן לשיעור זה?

מכדי כמה מרובע יתר על העיגול? רביע: כאמור, אם קו האמצע של העיגול (קוטר) הוא אמה = היקפו של העיגול הוא 3 אמות. מאידך, להקיף אמה בריבוע = 4 אמות (אמה לכל צד). נמצא שהיקפו של הריבוע יותר על העיגול רבע. לפי זה מכיון שיצא לנו בחישוב הקודם שהיקף העיגול של קוטר ד' אמות = 12 אמות, אם כן בשביל להקיף את הד' אמות בריבוע = מספיק 16 אמות בלבד (רבע יותר מ 12)?

הני מילי בעיגולא דנפיק מגו ריבועא: החישוב הנ"ל הוא נכון בכדי לרבע עיגול מבחוץ - שאז העיגול יהיה בתוכו (היקף העיגול 12 ואילו היקף הריבוע 16). אבל כאן אנו צריכים לעגל את הריבוע של הסוכה (שהוא 16 אמה) מבחוץ?

לצורך כך אנו צריכים להקיף בעיגול את הזווית של הריבוע (=מורשא דקרנתא). ויש לנו כלל כל אמה בריבוע = האלכסון שלו יהא בתוספת של 2 חמישיות. לפי זה אלכסון של ריבוע של ד' אמות = מוסיף לנו 8 חמישיות (8=2x4). 8 חמישיות = אמה אחת + 3 חמישיות. (הרחבה: כל חמישית = 20%, אם כן: 20x5=100).

עכשיו ניקח את ה - 5 אמות + 3 חמישיות שהם 'קוטר העיגול' ונקיף אותם פי שלוש (לפי הכלל שלמדנו למעלה) = 16 + 4 חמישיות (הרחבה: 5 אמות = 3x = 15 אמות + 3 חמישיות = 3x = 9 חמישיות, שהם אמה אחת ו-4 חמישיות). אם כן הרי מספיק קצת פחות מ 17 בני אדם להקיף את הסוכה?

(המשך בדף הבא ↓)

לא דק: הגמרא מתרצת שרבי יוחנן לא דקדק בדבריו ואמר אותם בערך. אך הגמרא דוחה זאת מכיון שהפער בין 24 ל-17 גדול מידי.

תלתא גברי בתרי אמתא יתיב: הגמרא מתרצת שהחישוב של אדם אחד יושב באמה אחת אינו נכון, אלא 3 אנשים יושבים ב-2 אמות. לפי זה 24 אנשים יושבים ב-16 אמה. ורבי יוחנן לא דייק בדבריו כי כאמור השיעור המדוייק הוא בתוספת ארבעה חמישיות.

לקולא מי אמרינן לא דק: אפשרי הדבר שאמורא לא דייק בדבריו לחומרא כשהוסיף על השיעור הנצרך, אך לא יתכן שיקל בדבריו ויאמר שיעור שהוא פסול לסוכה?

מקום גברי לא קחשיב: הגמרא חוזרת בה מהחישוב הקודם, וחוזרת לחשב אדם אחד באמה אחת. אלא שרבי יוחנן לא דיבר על היקף העיגול מחוץ 24 בני אדם היושבים בתוך הסוכה (שאז הקוטר של עיגול כזה הוא 8 אמות), אלא על היקף העיגול מבפנים כשהאנשים יושבים מחוץ לסוכה. דהיינו מכיון שאדם יושב באמה, צריכים אנו להוריד אמה מכל צד של קוטר העיגול = 6 אמות. וכשנקיף קוטר זה נגיע ל-18 אמה. דברים אלו אמנם אינם מדוייקים אבל לחומרא, שהרי כאמור מספיק היקף עיגול לריבוע של ד' אמות - 17 אמה פחות חומש.

רבנן דקיסרי: רבנן דקיסרי תירצו בדרך אחרת. שאמנם עיגול המוקף בריבוע – קטן בשליש מהריבוע כנ"ל. אבל גם ריבוע המוקף בעיגול – קטן בשליש מהעיגול (בלשון הגמרא: הוא קטן מהעיגול בחצי מההיקף שלו עצמו). לפי זה רבי יוחנן כן דיבר על היקף של 24 בני אדם מבחוץ כשהם בתוך הסוכה, אלא שמכיון שריבוע הסוכה הוא 16 אמה צריך העיגול שמקיפו להיות גדול ממנו בשליש (כלומר בתוספת חצי שלו – 8 אמה) = 24 אמה.

הגמרא דוחה את דברי רבנן דקיסרי, מפני שאנו רואים שאין זה כך.

מפתחות להבנת סוגיית 'שתי סוכות של יוצרים':

- יוצרי כלי חרס שהיו בזמן הגמרא היו עושים שתי סוכות זו לפני מזו, בסוכה הפנימית הוא גר ומצניע את קדירותיו, ובסוכה החיצונה הוא עושה את מלאכתו ומוציא את קדירותיו למכור.
- בית הלל מכשירים 'סוכה ישנה' כלומר שלא עשו אותה לשם מצוות חג הסוכות, אבל צריך שיהיה ניכר הדבר שהוא יושב בה לשם מצוות סוכה ולא בגלל שכל השנה הוא גר בה.

שתי סוכות של יוצרים זו לפני מזו, הפנימית פסולה לסוכה, כיון שכל השנה הוא יושב בה ורוב תשמישו וסעודתו ושינתו בה, ולא ניכר שהוא יושב בה לשם סוכה, וחיובת במזוזה (כל השנה) משום שכל דירתו בה.

אבל החיצונה כשרה לסוכה, ואינו צריך לסתור אותה ולבנותה שוב לשם מצוות סוכה, לפי שאנו סוברים בבית הלל, ויש היכר שהוא יושב בה לשם סוכה, כיון שכל השנה הוא לא גר בה, ופטורה ממזוזה (כל השנה) משום שאינה משמשת לדירה אלא רק לצאת ולהיכנס דרכה ולהכניס בה סוחרים.

קושיא: שהחיצונה תחשב כ'בית שער' (= כמין בית קטן שלפני שער הבית) של הפנימית, ותהיה חייבת במזוזה מדרבנן? תירוץ: שתי הסוכות האלה אינם קבועות, ואין הסוכה הפנימית חשובה בכדי שהחיצונה תהיה בית שער שלה.

ברייתא א' - סוכת גנב"ך: שעשאוה גויים / נשים לגור בה בימות החמה, או שעשאוה לצורך בהמות, או שעשאוה כותים לגור בה בימות החמה, וכן סוכה 'מכל מקום' דהיינו כל סוכה שהיא אפילו שהיא פחותה מסוכות אלו (הגמ' תבאר לקמן), כשרה. ובלבד שמשוככת יפה, שמוכח הדבר שעשאוה לצל סוכה ולא לצניעות בעלמא (= אף שאנו סוברים בבית הלל שלא צריך לעשות את הסוכה לשם מצוות חג הסוכות, אבל צריך לעשותה לשם 'סוכה' דהיינו לשם צל).

'סוכה מכל מקום' בא לרבות שאף סוכת רקב"ש כשרה, כפי שלמדנו בברייתא ב'
 רועים השומרים על הצאן שעשו סוכה בשדה כדי לשבת בתוכה מפני הרב, קייצים - שמורי קציעות (= תאנים) השטוחות בשדה לייבשן, בורגנים - שומרי העיר, סוכת שומרי פירות, וכן סוכה 'מכל מקום' דהיינו כל סוכה שהיא אפילו שהיא פחותה מסוכות אלו. כל אלה הם ישראלים אלא שלא עשו את סוכתם לשם מצוות חג הסוכות. 'סוכה מכל מקום' בא לרבות שאף סוכת גנב"ך כשרה.

התנא של הברייתא הראשונה סובר שסוכת גב"ך עדיפה על סוכת רקב"ש, משום שסוכת גב"ך היא סוכה קבועה, ואילו סוכת רקב"ש אינה קבועה (= שכשנגמר המרעה כאן הרועים עוברים למקום אחר, וכן הקייצים סותרים את סוכתם לאחר שהתאנים התייבשו), ולכן הוא שנה בברייתא שאף 'סוכה מכל מקום' דהיינו שאף סוכת רקב"ש הפחותה כשרה.

התנא של הברייתא השניה סבר שסוכת רקב"ש עדיפה על סוכת גב"ך, משום שרקב"ש הם ישראלים החייבים בסוכה, ואילו גב"ך פטורים מסוכה, ולכן הוא שנה בברייתא שאף 'סוכה מכל מקום' דהיינו שאף סוכת גב"ך הפחותה כשרה.